

Saturs

Priekšvārds	7
I. Pārskats par Latvijas un Lietuvas konstitucionālo tiesu judikatūru 2007.gadā.....	9
Latvijas Republikas Satversmes tiesas judikatūra starpkonferenču laikā (G.Kūtris)	11
Svarīgākie aspekti Lietuvas Republikas Konstitucionālās tiesas nolēmumos, kas pieņemti laikā no 2006.gada oktobra līdz 2007.gada septembrim (R.Ruškīte)	38
Ievads	38
I. Pilsonības konstitucionālās doktrīnas izvērsšana Konstitucionālās tiesas 2006.gada 13.novembra lēmumā	39
II. Nacionālā translētāja doktrīna Konstitucionālās tiesas 2006.gada 21.decembra lēmumā.....	41
III. Vēlēšanu likumdošanas doktrīnas pilnveidošana Konstitucionālās tiesas 2007.gada 9.februāra lēmumā.....	46
IV. Darba samaksa valsts kalpotājiem – Konstitucionālās tiesas 2007.gada 20.marta lēmumā.....	49
V. Konstitucionāls pienākums uzturēt bērnus – Konstitucionālās tiesas 2007.gada 7.jūnija lēmumā.....	50
VI. Tiesību aktu izsludināšana – Konstitucionālās tiesas 2007.gada 27.jūnija lēmums	52
VII. Secinājumi	54
II. Ultra vires doktrīna konstitucionālo tiesu praksē	55
Ultra vires doktrīna Lietuvas Republikas Konstitucionālās tiesas jurisprudencē (A.Abramavičius)	57
Ultra vires principa izpratne un tā piemērošana Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumos (A.Branta)	66
Ievads	66
I. Normatīvās kompetences sadalījums.....	69
1. Ministru kabineta normatīvā kompetence, kas tieši noteikta Satversmē.....	69
2. Ministru kabineta normatīvā kompetence, kas izriet no Satversmes sistēmas.....	72
a) Ministru kabineta normatīvā kompetence, pastāvot likumā ietvertam īpašam (speciālam) pilnvarojumam.....	72

b) Ministru kabineta normatīvā kompetence, ja attiecīgais jautājums ar likumu nav noregulēts.....	76
c) valsts iestāžu normatīvā kompetence	79
II. <i>Ultra vires</i> izdoto tiesību normatīvo aktu tiesiskuma pārbaudes pakļautība tiesu varai	80
III. Tiesiskās sekas, ja tiesību normatīvais akts izdots ārpus kompetences	81
IV. Tiesiskās problēmas, kas saistītas ar zemāka juridiskā spēka tiesību normu konstitucionalitātes pārbaudi	83
Nobeigums.....	84
 III. Lietas ierosināšana Latvijas Republikas Satversmes tiesā	 85
Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2007.gadā (G.Kūtris)	87
Satversmes tiesas kolēģiju lēmumi 2007.gadā: prakses apkopojums (A.Spale)	110
1. Lēmumi par lietas ierosināšanu	111
2. Lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu	116
Satversmes tiesas kompetence un lēmumi saistībā ar lietas ierosināšanu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 35.panta pirmās daļas skatījumā (I.Ziemele)	124
Ievads.....	124
1. Atsevišķi komentāri par Satversmes tiesas kompetences apjomu	125
2. Pamatprincipi.....	131
3. Prakse	133
Nobeigums.....	135
Pieteikuma iesniegšana Satversmes tiesā: teorija un prakse (A.Rodiņa)	137
1. Konstitucionālās sūdzības subsidiaritātes princips. Vispārsvaīgās konstitucionālās sūdzības izpratne	137
2. Acīmredzami nepietiekams juridiskais pamatojums, tā nozīme un saturs	143
3. Termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā	150
Likuma roba konstitucionalitātes pārbaude (I.Nikuļceva).....	159
Ievads.....	159
1. Likuma roba jēdziens	159

2.	Likumā noteiktā Satversmes tiesas kompetence attiecībā uz likuma roba konstitucionalitātes pārbaudi	159
3.	Citu valstu konstitucionālo tiesu kompetence likuma roba konstitucionalitātes pārbaudē	160
4.	Satversmes tiesas judikatūra par likuma roba konstitucionalitātes pārbaudi	162
5.	Konstitucionālās tiesas iespējamās darbības, konstatējot likuma roba neatbilstību konstitūcijai, un Satversmes tiesas judikatūra	164
5.1.	Likuma roba aizpildīšana ar pozitīvām normām	165
5.2.	Normatīvā akta, kas ietver likuma robu, vai atsevišķas tā normas atzīšana par spēkā neesošu	166
5.3.	Uzdevums likumdevējam aizpildīt likuma robu noteiktā termiņā	167
5.4.	Uzdevums vispārējām tiesām aizpildīt likuma robu	170
5.5.	Norādījumi vispārējām tiesām par tiesību normu interpretāciju	171
5.6.	Tiesiskā regulējuma interpretācija atbilstoši konstitūcijai likuma roba gadījumā.....	172
	Kopsavilkums	173
	Satversmes tiesas kompetence likuma neesamības gadījumā	
	<i>(A.Kovaļevska)</i>	176
1.	Negatīvais likumdevējs	176
2.	Satversmes tiesas kompetence likumā un praksē	177
3.	Likumu neesamības izvērtēšanas iespējas Satversmes tiesā.....	180
	Kopsavilkums	184

Priekšvārds

Satversmes tiesa piedāvā lasītājiem kārtējo mūsu konferenču materiālu krājumu. Varam apsveikt visus tos, kas interesējas par konstitucionālo tiesu praksi, par konstitucionālajām tiesībām un par cilvēka tiesībām vispār. Katrs jauns raksts ir jauns devums domas attīstībai. Savukārt, jo vairāk attīstās diskusijas, jo spēcīgākiem jābūt argumentiem konkrētā viedokļa aizstāvim. Tas kopumā veido stabilāku bāzi konkrēto tiesību normu interpretēšanai un izpratnei.

Konferenču materiālu krājums ir tapis, apzinoties, ka šādas diskusijas ir noderīgas ne tikai pašas institūcijas attīstībai, bet visiem, kas apzinās tiesas lomu sabiedrībā un izmanto tiesas varu valsts tiesisko pamatu nostiprināšanā. Tāpēc ir svarīgi, lai konferencēs izskanējušās atziņas būtu pieejamas ne tikai konferenču un semināru dalībniekiem, bet arī plašam lasītāju lokam – tiesību teorētiķiem, praktiķiem un ikvienam interesentam dziļāka ieskata gūšanai konstitucionālās tiesvedības jautājumos.

Šo rakstu krājumu veido Satversmes tiesas darbībai veltīto konferenču dalībnieku runas. No tām lasītājs var gūt ieskatu par konstitucionālās tiesvedības attīstības tendencēm. 2007.gadā Satversmes tiesa ir organizējusi divas konferences. Viena no tām bija Latvijas Republikas Satversmes tiesas un Lietuvas Republikas Konstitucionālās tiesas tiesnešu gadskārtējā tikšanās, kuras laikā notikušo diskusiju galvenā tēma bija *ultra vires* doktrīna abu konstitucionālo tiesu praksē. Otrās konferences mērķis bija aicināt Latvijas juristus no akadēmiskajām aprindām, tiesām, advokatūras un valsts pārvaldes uz diskusiju par jautājumiem, kas saistīti ar pieteikumu (konstitucionālo sūdzību) pieņemšanu un Satversmes tiesas kolēģiju lēmumiem par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu.

Starp konferencēm un šī krājuma publicēšanu ir aizritējis kāds laika posms. Tāpēc raksti publicēšanai sagatavoti, ievērojot pārmaiņas, kas notikušas runās pieminēto lietu izskatīšanas procesā pēc konferences. Lai interesenti varētu gūt pilnīgāku ieskatu par rakstos minētajām Satversmes tiesas lietām un nolēmumiem, atsaucēs papildus pievienotas norādes uz avotiem, kuros attiecīgie tiesas nolēmumi ir publicēti vai atrodami. Tāpat atsevišķos rakstos konferences runās akcentētās tēzes ir izvērstas plašāk un atspoguļo arī diskusiju rezultātu.

Priekšvārds

Satversmes tiesa arī turpmāk organizēs zinātnieku un praktiķu konferences mums visiem aktuālajos jautājumos. Tāpēc ceru, ka šis rakstu krājums būs ne tikai kā informatīvs materiāls, bet arī kā impulss dalībai turpmākajās diskusijās. Veiksmi!

Gunārs Kūtris,
Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājs

I

Pārskats par Latvijas un Lietuvas konstitucionālo tiesu judikatūru 2007.gadā

Gunārs Kūtris,
Satversmes tiesas priekšsēdētājs

Latvijas Republikas Satversmes tiesas judikatūra starpkonferenču laikā

1. Laika posmā no 2006.gada 1.septembra līdz 2007.gada 1.septembrim (turpmāk – pēdējā gada laikā) no visiem Satversmes tiesā saņemtajiem apmēram 450 iesniegumiem kolēģijām ir nodoti 150 pieteikumi. No tiem 44 gadījumos kolēģija ir pieņēmusi lēmumu par lietas ierosināšanu. Pārējos gadījumos ir atteikts ierosināt lietu.

Sākumā nedaudz paanalizēšu atteikumus, jo arī šajos lēmumos veidojas tiesas judikatūra, kas svarīga iedzīvotājiem.

2. Lielā vairākumā gadījumu, kad kolēģija ir pieņēmusi lēmumu par **atteikšanos ierosināt lietu**, pieteikumu ir iesniegušas fiziskās vai juridiskās personas (konstitucionālā sūdzība). Jāatzīst, ka raksturīgākie atteikuma iemesli ir vieni un tie paši – neprasme sniegt juridisko pamatojumu vai arī sūdzība ir par institūcijas rīcību (lēmumu), kur īstā vaina nav tiesību normā, bet tās piemērošanā.

Tāpat kā 2006.gadā, arī 2007.gadā kolēģija vienu reizi ir lēmusi neierosināt lietu pēc tiesas pieteikuma. Konkrētajā gadījumā Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments vērsās ar lūgumu izvērtēt normu, kuras iespējamā piemērošana bija balstīta uz abstraktu pieņemumu, un Senāta lēmumā arī nebija pamatota nepieciešamība piemērot apstrīdēto normu konkrētajā lietā.

Kolēģija savā lēmumā par atteikšanos ierosināt lietu paskaidroja, ka tiesību normas pārbaude Satversmes tiesā pēc tiesas pieteikuma ir uzskatāma par *konkrēto* tiesību normu kontroli. Kolēģija izskaidroja, ka no Satversmes tiesas likuma 19.¹ panta pirmās daļas 2.punkta¹ izriet, ka administratīvajai tiesai ir tiesības vērsties Satversmes tiesā par tādu

¹ Satversmes tiesas likuma 19.1 panta pirmās daļas 2.punkts: "Tiesa, izskatot administratīvo lietu pirmajā instancē, apelācijas vai kasācijas kārtībā, uzskata, ka norma, ko iestāde ir piemērojusi vai kas administratīvajā tiesas procesā būtu jāpiemēro šajā lietā, neatbilst Satversmei vai starptautisko tiesību normai (aktam)." (2000.gada 30.novembra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15.janvāra likumu // Latvijas Vēstnesis, 2000. 20.dec., Nr.460/464; 2004. 23.janv., Nr.12).

I. Pārskats par Latvijas un Lietuvas konstitucionālo tiesu judikatūru 2007.gadā

normu, kas būtu jāpiemēro attiecīgajā administratīvajā lietā, proti, šo normu vajadzētu piemērot, tā acīmredzot būs vajadzīga lietas izšķiršanai. Tātad tiesas pieteikums Satversmes tiesā nevar būt abstrakts. Vispārējās jurisdikcijas tiesa nav tiesīga apstrīdēt jebkuru tiesību aktu, bet gan tikai tādu, kurš nepieciešams konkrētās lietas izskatīšanā.

3. Pēdējā gada laikā Satversmes tiesā **ir ierosinātas** četrdesmit četras (44) lietas.

3.1. Ievērojami ir pieaugusi *Saeimas deputātu* aktivitāte – pēc ne mazāk kā 20 deputātu pieteikuma ir ierosinātas astoņas (8) lietas (iepriekšējā gadā – tikai divas).

3.2. Četras (4) lietas ierosinātas pēc *Valsts cilvēktiesību biroja* (turpmāk – VCB) pieteikuma. Īpaši aktīvs VCB bija gada beigās. Tas skaidrojams ar to, ka ar 2007.gada 1.janvāri spēkā stājās Tiesībsarga likums.² Lai gan Tiesībsarga birojs ir VCB tiesību un saistību pārņēmējs, ir viena būtiska izmaiņa, kas arī bija par pamatu šim pieteikumam "pieplūdamam". Tiesībsargam ir tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu Satversmes tiesā, ja iestāde, kas izdevusi apstrīdamo aktu, nav tiesībsarga norādītajā termiņā novērsusi konstatētos trūkumus. VCB, konstatējot problēmu normatīvajos aktos (neatbilstību augstāka juridiska spēka normām), varēja uzreiz vērsties tiesā. Savukārt tiesībsarga uzdevums ir mēģināt novērst attiecīgo problēmu, sākotnēji dodot ieteikumus iestādei, kas izdevusi apstrīdamo aktu, attiecībā uz tiesību aktu grozīšanu.

Kā ierasts, galvenie jautājumi, par ko VCB ir vērsies Satversmes tiesā, ir saistīti ar sociālajām tiesībām un tiesiskā vienlīdzības principa nodrošināšanu.

Vienā no pieteikumiem VCB apstrīdēja Ārstniecības likuma normu, kas noteica, ka atsevišķos gadījumos slimnieku, kuram konstatēti psihiski traucējumi, var izmeklēt un ārstēt, proti, ierobežot viņa brīvību pret šī slimnieka gribu, turklāt lēmumu šādos gadījumos pieņem psihiatru konsīlijs, kas nav uzskatāms par tiesu ne Satversmes, ne Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas, ne arī

² Pieņemts 2006.gada 6.aprīlī; publicēts: Latvijas Vēstnesis, 2006. 25.apr., Nr.65.

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpratnē. Šobrīd lieta tiesā ir izbeigta, jo likumdevējs normu ir izlabojis.³

Pēc VCB pieteikuma Satversmes tiesa ir izskatījusi lietu par militārpersonu izdienas pensiju aprēķināšanas kārtību. Šajā gadījumā tiesa konstatēja, ka apstrīdētā norma, kas izmaina kārtību militārpersonu izdienas pensiju aprēķināšanai (atšķirībā no citu personu izdienas pensijām militārpersonām, aprēķinot pensiju, netiek ņemtas vērā piemaksas), nenodrošina tiesiskās vienlīdzības principu (paredz atšķirīgu attieksmi bez saprātīga un objektīva pamata) un pārkāpj tiesiskās palāvības principu. Tiesa tālāk nevērtēja, vai tiek nodrošinātas tiesības uz sociālo nodrošinājumu.⁴

Sociālie jautājumi un tiesiskās vienlīdzības principa nodrošināšana bija par pamatu arī VCB pieteikumam par apdrošināšanas perioda noteikšanu. Proti, VCB apšaubīja tādas normas atbilstību Satversmei, kas paredzēja, ka apdrošināšanas periodu pensiju aprēķināšanai sāk skaitīt tikai no 15 gadu vecuma.⁵

Tiesiskās vienlīdzības principa nenodrošināšana bija arī viens no iemesliem, kāpēc VCB par neatbilstošu Satversmei uzskatīja Satversmes

³ Sk.: Satversmes tiesas rīcības sēdes 2007.gada 3.aprīļa lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2007-05-0106 "Par Ārstniecības likuma 68.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam, 92.panta pirmajam teikumam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 5.panta ceturtajai daļai un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 9.panta ceturtajai daļai".

http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/Leemums_par_izbeigšanu_Arstniec.htm

⁴ Satversmes tiesas 2007.gada 4.janvāra spriedums lietā Nr.2006-13-0103 "Par Ministru kabineta 2000.gada 15.augusta noteikumu Nr.272 "Grozījumi Militārpersonu izdienas pensiju likumā" 3.punkta, 2000.gada 30.novembra likuma "Grozījumi Militārpersonu izdienas pensiju likumā" 3.panta un 2006.gada 25.maija likuma "Grozījums Militārpersonu izdienas pensiju likumā" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 109.pantam" // Latvijas Vēstnesis, 2007. 17.janv., Nr.10. Sk. arī grām.: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi. 2006. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 210.–237.lpp.

⁵ Satversmes tiesas 2007.gada 9.oktobra spriedums lietā Nr.2007-04-03 "Par Ministru kabineta 2002.gada 23.aprīļa noteikumu Nr.165 "Apdrošināšanas periodu pierādīšanas, aprēķināšanas un uzskaites kārtība" 2.punkta vārdu un skaitļu "(bet ne agrāk kā no dienas, kad persona sasniegusi 15 gadu vecumu, izņemot šo noteikumu 40.punktā norādīto gadījumu)" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64., 91. un 109.pantam" // Latvijas Vēstnesis, 2007. 12.okt., Nr.165.

I. Pārskats par Latvijas un Lietuvas konstitucionālo tiesu judikatūru 2007.gadā

tiesas likuma normu, kas paredzēja, ka tiesības pēc Satversmes tiesas tiesneša pilnvaru izbeigšanās atgriezties iepriekšējā tiesneša amatā ir tām par Satversmes tiesas tiesnesi apstiprinātajām personām, kas saskaņā ar likumu "Par tiesu varu" apstiprinātas par tiesnesi bez pilnvaru termiņa ierobežojuma.⁶

3.3. Četras (4) lietas ierosinātas pēc *tiesas* pieteikuma. Vienā lietā izvērtēts tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojums. Šajā lietā jau ir spriedums, un tas ir viens no nedaudzajiem, kas skar nodokļu jautājumus.⁷ Tāpat tiesas pieteikums ir bijis par pamatu spriedumam, kurā Satversmes tiesa ir vērtējusi prokuratūras vietu un statusu valsts konstitucionālajā sistēmā.⁸

3.4. Četrdesmit trīs (43) lietas ierosinātas pēc *konstitucionālās sūdzības*. Pieteikumos norādītais aizskarto tiesību loks ir plašs – vēlēšanu tiesības, tiesības uz sociālo nodrošinājumu, bērna un ģimenes tiesības, tiesības uz labvēlīgu vidi, tiesības uz nodarbošanos un tiesības pildīt valsts dienestu, tiesības uz atbilstošu darba samaksu, tiesības uz īpašumu. Daudzos pieteikumos ir norādīts uz dažādu tiesiskās valsts principu neievērošanu no likumdevēja puses. Visbiežāk pieminētais ir tiesiskās vienlīdzības princips, kas mūsu Satversmē ir Cilvēka pamattiesību nodaļā ietvertais princips.

4. Pēdējā gada laikā Satversmes tiesa ir **izlēmusi 24 lietas**.

5. Astoņās (8) lietās **tiesvedība izbeigta** (pieņemts lēmums par tiesvedības izbeigšanu). Lielākoties iemesls tiesvedības izbeigšanai ir

⁶ Satversmes tiesas 2007.gada 18.oktobra spriedums lietā Nr.2007-03-01 "Par Satversmes tiesas likuma 7.panta ceturtais daļas vārdu "bez pilnvaru termiņa ierobežojuma" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 83.pantam, 91.pantam un 101.panta pirmajai daļai" // Latvijas Vēstnesis, 2007. 23.okt., Nr.170.

⁷ Satversmes tiesas 2007.gada 11.aprīļa spriedums lietā Nr.2006-28-01 "Par likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 22.panta ceturtais daļas otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam" // Latvijas Vēstnesis, 2007. 17.apr., Nr.62. Sk. arī grām.: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi. 2006. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 238.–258.lpp.

⁸ Satversmes tiesas 2006.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.2006-12-01 "Par Prokuratūras likuma 1.panta pirmās daļas, 4.panta pirmās daļas, 6.panta trešās daļas, 22.panta un 50.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 58., 82., 86. un 90.pantam" // Latvijas Vēstnesis, 2006. 28.dec., Nr.206. Sk. arī grām.: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi. 2006. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 189.–209.lpp.

apstrīdētās normas spēka zaudēšana, proti, likumdevējs ir novērsis neatbilstības. Divos gadījumos tiesvedība lietā izbeigta, jo par to pašu prasījuma priekšmetu spriedums ir jau pasludināts citā lietā.

5.1. Divas (2) no lietām, kas ierosinātas pēc ne mazāk kā 20 Saeimas deputātu pieteikuma, ir izbeigtas, jo likumdevējs izlaboja pieļautās nepilnības:

1) vienā lietā (par pašvaldību tiesību ierobežošanu azartspēļu atļaušanā vai aizliegšanā) pieteikuma iesniedzējs pats atsauc pieteikumu, jo tika izdarīti grozījumi, kas novērsa apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes normām;⁹

2) otrā gadījumā – spēku bija zaudējuši gan apstrīdētie Ministru kabineta noteikumi, gan no Satversmes tika izslēgts pants, atbilstību kuram apstrīdēja pieteikuma iesniedzējs. Tā bija lieta "Par Ministru kabineta 2007.gada 8.janvāra noteikumu Nr.32 "Grozījumi Nacionālās drošības likumā" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 81.pantam".¹⁰

Satversmes tiesa savā lēmumā skaidroja, ka, izsverot jautājumu, vai tiesvedība lietā ir izbeidzama, Satversmes tiesa vispirms ņem vērā nepieciešamību aizsargāt personām Satversmē noteiktās pamattiesības. Satversmes tiesas likumā paredzētās iespējas izbeigt tiesvedību lietā, ja norma ir zaudējusi spēku, nodrošina Satversmes tiesas procesa ekonomiju. Ja strīds vairs nepastāv, zūd jēga tiesas procesam. Lēmumā tika izvērtēts arī tas apstāklis, ka apstrīdētais akts (par nacionālās drošības iestāžu darbības kontroli) nav aizskāris personām Satversmē noteiktās pamattiesības un pamattiesību aizsardzībai nav nepieciešama apstrīdētā akta atzīšana par spēku zaudējušu no izdošanas brīža. Turklāt, tā kā no Satversmes ir izslēgts 81.pants (tas deva Valdībai tiesības Saeimas sesiju

⁹ Sk.: Satversmes tiesas rīcības sēdes 2006.gada 28.jūnija lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-02-01 "Par Azartspēļu un izložu likuma 42.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam un Eiropas Vietējo pašvaldību hartas 3.panta pirmajai daļai un 4.panta trešajai, ceturtajai un piektajai daļai". <http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2006-02-01.pdf>

¹⁰ Sk.: Satversmes tiesas rīcības sēdes 2007.gada 12.jūnija lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2007-06-03 "Par Ministru kabineta 2007.gada 8.janvāra noteikumu Nr.32 "Grozījumi Nacionālās drošības likumā" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 81.pantam". http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/izbeigsana_81p.pdf

I. Pārskats par Latvijas un Lietuvas konstitucionālo tiesu judikatūru 2007.gadā

starplaikā izdot noteikumus ar likuma spēku) – nav nepieciešams veidot arī Satversmes tiesas doktrīnu šā panta interpretācijai.

5.2. Satversmes tiesa ar lēmumu izbeidza tiesvedību lietā par uzturēšanās atļauju neizsniegšanu.¹¹ Pieteicējs (Augstākās tiesas Senāts) bija lūdzis izvērtēt tiesību normas, kuras it kā liedzot izmantot samērīguma principu obligāto administratīvo aktu izdošanas gadījumā. Lēmumā Satversmes tiesa, veicot apstrīdēto normu interpretāciju, secināja, ka apstrīdētās normas neliedz iestādei un tiesai ņemt vērā samērīguma principu, tāpēc nav pamata izvērtēt šo normu atbilstību Satversmes normām.

5.3. Satversmes tiesas kolēģija 2007.gada 22.martā pēc personas konstitucionālās sūdzības bija ierosinājusi lietu "Par Pilsonības likuma 3.panta pirmās daļas 2.punkta un 9.panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam"¹². Konstitucionālajā sūdzībā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējam, kas ir Latvijas pilsonis, bet nedzīvo Latvijā, meita, kas ir dzimusi Izraēlā, nevar tikt reģistrēta kā Latvijas pilsoņe, vienlaikus saglabājot Izraēlas pilsonību. Pieteikumā apstrīdēta norma, kas paredz dubultpilsonības ierobežojumu, atbilstība tiesiskās vienlīdzības principam – likuma normas pieļaujot netaisnīgu (atšķirīgu) attieksmi pret ārpus Latvijas dzīvojošajiem pilsoņiem.

Lieta tika nodota tiesnesim sagatavošanai izskatīšanai. Šajā darba posmā tika konstatēts, ka viena no apstrīdētajām normām attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja meitu nemaz nav tikusi piemērota, jo pieteikuma iesniedzēja pastāvīgā dzīvesvieta bērna dzimšanas brīdī bija Izraēlā (norma regulē bērna pilsonības iegūšanu, ja vecāki dzīvo Latvijā). Savukārt otras apstrīdētās normas piemērošanas dēļ pieteikuma iesniedzēja meitai pamattiesību aizskārums ir radies tikai tāpēc, ka valsts pārvaldes iestāde un tiesas šo normu ir piemērojušas acīmredzami nepareizas, Pilsonības likuma regulējumam pretējas interpretācijas rezultātā (norma nepieļauj dubultpilsonības izveidošanos, ja personu

¹¹ Sk.: Satversmes tiesas rīcības sēdes 2007.gada 28.februāra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2007-41-01 "Par likuma "Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieeļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā" 35.pantā ietverto vārdu "uzturēšanās atļaujas neizsniedz" un Imigrācijas likuma 34.pantā ietverto vārdu "uzturēšanās atļaujas izsniegšanu atsaka" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantam".

¹² http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/2006-41-01Izbeigšanas_leemums.rtf
Lieta Nr.2007-07-01.

uzņem pilsonībā, t.i., naturalizācijas kārtībā). Tādējādi pamattiesību aizskārumu bija radījusi nevis pati tiesību norma, bet gan tās piemērošana nevietā, un Satversmes tiesai nav pamata izvērtēt tās atbilstību Satversmei.

Tādējādi Satversmes tiesa rīcības sēdē pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu¹³ divu iemeslu dēļ:

1) lēmums par lietas ierosināšanu neatbilst Satversmes tiesas likuma 20.panta piektajai daļai – kolēģija bija tiesīga atteikties ierosināt lietu, jo pieteikums neatbilda likumā noteiktajām prasībām – norma nebija radījusi pamattiesību aizskārumu; un

2) attiecībā uz pieteikuma iesniedzēja meitu nebija pamata piemērot vienu no apstrīdētajām normām, līdz ar to nav pamata izvērtēt normas atbilstību Satversmei, proti, tiesvedības turpināšana lietā nav iespējama.

Šis lēmums apliecina to, ka ne vienmēr, kolēģijai lemjot par lietas ierosināšanu, ir iespējams apzināt visus apstākļus un izvērtēt tos.

6. Sešpadsmit (16) lietās Satversmes tiesa taisījusi spriedumus (apstrīdēto un arī izvērtēto normu skaits ir lielāks).

Divpadsmit (12) gadījumos apstrīdētā norma ir atzīta par atbilstošu augstāka juridiska spēka tiesību normai, sešos (6) gadījumos apstrīdētā norma atcelta un atzīta par spēkā neesošu.

6.1. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 32.panta trešo daļu tiesību normas, kuras Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošām augstāka juridiskā spēka tiesību normām, uzskatāmas par spēkā neesošām no Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienas, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi. Par spēkā neesošu no sprieduma pasludināšanas (publicēšanas) brīža neatbilstošā norma ir atzīta tikai divos (2) gadījumos no minētajiem sešiem gadījumiem. Turklāt vienā no tiem – lietā par nodokļu maksātāja tiesībām iesniegt papildu pierādījumus nodokļu administratīvajā lietā – norma atzīta par spēku zaudējušu ar atliekošu datumu, bet attiecībā uz administratīvajām lietām, kas ierosinātas līdz šā Satversmes tiesas sprieduma publicēšanas dienai, norma atzīta par spēkā neesošu no sprieduma spēkā stāšanās dienas.

¹³ Sk.: Satversmes tiesas rīcības sēdes 2007.gada 21.augusta lēmums.
http://www.satv.tiesa.gov.lv/upload/dubultpilsoniba_izbeigsana_lemums.htm

I. Pārskats par Latvijas un Lietuvas konstitucionālo tiesu judikatūru 2007.gadā

6.2. Neatbilstošā norma atcelta no tās spēkā stāšanās brīža trijos (3) gadījumos. No tiem vienā (1) gadījumā to attiecināja tikai uz personām, kuru tiesības aizskartas:

1) Lietā par bērna invalīda kopšanas pabalsta piešķiršanu personai, kas kopj bērnu, arī tad, ja šī persona ir nodarbināta, Satversmes tiesa konstatēja, ka laika posmā no apstrīdētās normas spēkā stāšanās dienas tā ir ierobežojusi gan pieteikuma iesniedzēju, gan, iespējams, arī citu personu tiesības saņemt bērna invalīda kopšanas pabalstu. Tādējādi, lai nodrošinātu Satversmes 110.pantā noteikto tiesību īstenošanu un bērnu tiesību aizsardzību, apstrīdētā norma atzīstama par spēku zaudējušu no tās spēkā stāšanās brīža.¹⁴

2) Lietā par Garkalnes pagasta padomes teritorijas plānojuma daļas, kas paredz Lielā Baltezera applūstošo teritoriju apbūvi, atbilstību Satversmei, pieteikuma iesniedzēji bija lūguši apstrīdēto plānojuma daļu atzīt par spēkā neesošu no tās pieņemšanas brīža. Arī Satversmes tiesa secināja: ja šī plānojuma daļa netiktu atzīta par spēkā neesošu no tās spēkā stāšanās brīža, tad tiktu legalizētas visas agrāk veiktās padomes darbības, kas bija pretrunā (nepareizi interpretējot) ar Aizsargjoslu likuma 37.panta pirmās daļas 4.punktu.¹⁵ Lai sasniegtu minētās normas mērķi – pēc iespējas vairāk pasargāt applūstošās teritorijas no

¹⁴ Sk.: Satversmes tiesas 2007.gada 21.februāra spriedums lietā Nr.2006-08-01 "Par Valsts sociālo pabalstu likuma 7.¹ panta pirmajā daļā ietvertā nosacījuma – "ja minētā persona nav nodarbināta (nav uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar likumu "Par valsts sociālo apdrošināšanu")" – atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 110.pantam" // Latvijas Vēstnesis, 2007. 27.febr., Nr.34. Sk. arī grām.: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi. 2006. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 122.–141.lpp.

¹⁵ Sprieduma pieņemšanas laikā spēkā esošā Aizsargjoslu likuma 37.panta pirmās daļas 4.punkta redakcija paredzēja, ka virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās ir aizliegts celt ēkas un būves teritorijās ar applūdinājuma varbūtību vismaz reizi simt gados, izņemot īslaicīgas lietošanas būves, mazēkas lauku apvidū un šim nolūkam īpaši paredzētās aizsargbūves vai teritorijas uzbēršanu. (2002.gada 21.februāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2003.gada 19.jūnija likumu // Latvijas Vēstnesis, 2002. 12.marts, Nr.39, 2003. 8.jūl., Nr.101.)

Laikā, kad šis raksts tika nodots publicēšanai, Aizsargjoslu likums, tostarp 37.pants, ir grozīts ar 2008.gada 6.marta likumu (Latvijas Vēstnesis, 2008. 18.marts, Nr.43).

saimnieciskās darbības, apstrīdētais akts par applūstošo teritoriju apbūvi tika atzīts par spēkā neesošu no tā spēkā stāšanās brīža.¹⁶

3) Militārpersonu izdienas pensiju lietā¹⁷ pieteikuma iesniedzējs lūdza apstrīdētās normas atzīt par spēkā neesošām ar to pieņemšanas brīdi. Ņemot vērā būtiskas valsts intereses (palielinot izmaksas bez budžeta likuma grozīšanas būtu apdraudēta Aizsardzības ministrijas funkciju veikšana), Satversmes tiesa atcēla neatbilstošo normu ar atliekošu datumu, norādot, ka likumdevējam ir nepieciešams laiks normatīvā regulējuma pilnveidošanai, kā arī attiecīgu izmaiņu izdarīšanai valsts budžetā.

Satversmes tiesa spriedumā norādīja, ka ir jāaizsargā to atvaļināto militārpersonu tiesības, kuras neatbilstošā norma ir aizskārusi, tādējādi apstrīdētās normas attiecībā uz šīm personām Satversmes tiesa atzina par spēku zaudējušām no izdošanas brīža. Vienlaikus Satversmes tiesa norādīja, ka juridisko spēku atgūst iepriekšējās tiesību normas, kas bija grozītas ar apstrīdētajām normām.

6.3. Neatbilstošā norma atcelta ar atliekošu datumu piecos (5) gadījumos. Vidējais termiņš, ko Satversmes tiesa dod likumdevējam normatīvā regulējuma pilnveidošanai (apstrīdētās normas neatbilstības novēršanai), ir 5 mēneši.

Spriedumā, ar kuru vairākas likuma "Par sapulcēm, gājieniem un piketiem" normas atzītas par neatbilstošām Satversmei, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai un

¹⁶ Sk.: Satversmes tiesas 2007.gada 8.februāra spriedums lietā Nr.2006-09-03 "Par Garkalnes pagasta padomes teritorijas plānojuma daļas, kas paredz Lielā Baltezera applūstošās teritorijas apbūvi, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 115.pantam" // Latvijas Vēstnesis, 2007. 13.febr., Nr.25. Sk. arī grām.: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi. 2006. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 142.–157.lpp.

¹⁷ Satversmes tiesas 2007.gada 4.janvāra spriedums lietā Nr.2006-13-0103 "Par Ministru kabineta 2000.gada 15.augusta noteikumu Nr.272 "Grozījumi Militārpersonu izdienas pensiju likumā" 3.punkta, 2000.gada 30.novembra likuma "Grozījumi Militārpersonu izdienas pensiju likumā" 3.panta un 2006.gada 25.maija likuma "Grozījums Militārpersonu izdienas pensiju likumā" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 109.pantam". Sk. šā raksta 4.atsauci.

I. Pārskats par Latvijas un Lietuvas konstitucionālo tiesu judikatūru 2007.gadā

Starptautiskajam paktam par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām,¹⁸ dažas no neatbilstošajām normām ir atzītas par spēku zaudējušām ar atliekošu datumu. Satversmes tiesa spriedumā norādījusi, ka minētās normas valsts pārvaldes iestādēm un tiesām laikā, kamēr tās vēl nav zaudējušas spēku, jāpiemēro atbilstoši Satversmes 103.pantam un Latvijai saistošām starptautisko tiesību normām.

Savukārt lietā par nodokļu maksātāja iespējām iesniegt pierādījumus tiesa norādīja: ja apstrīdētā norma tiktu atzīta par spēku zaudējušu, pirms likumdevējs ir pieņēmis saudzējošāku regulējumu, konkrētā leģitīmā mērķa sasniegšana varētu tikt apdraudēta. Šāds stāvoklis, kāds izveidotos, ja vispār nebūtu nekāda regulējuma attiecīgajā jautājumā, Satversmei neatbilstu vēl vairāk kā pašreizējais. Vienlaikus Satversmes tiesa uzsvēra, ka administratīvajām tiesām katrā konkrētā gadījumā ir iespēja izspriest lietu, piemērojot Satversmes normas tieši. Turklāt, lai nodokļu administrācijas lēmumi neradītu personām Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumu, kamēr apstrīdētā norma vēl ir spēkā, šajā laika posmā tā ir jāpiemēro, ievērojot cita starpā arī šajā Satversmes tiesas spriedumā norādīto.¹⁹

7. Izspriestajās lietās ir analizēta dažādu tiesību un principu ievērošana.

7.1. Tiesības uz taisnīgu tiesu ir analizētas tikai vienā spriedumā – lietā par nodokļu maksātāja iespējām iesniegt pierādījumus.²⁰

¹⁸ Satversmes tiesas 2006.gada 23.novembra spriedums lietā Nr.2006-03-0106 "Par likuma "Par sapulcēm, gājieniem un piketiēm" 1.panta ceturtais daļas vārdu "vai citiem atribūtiem" un "kā arī mutvārdos izteikti atsevišķi saukļi, lozungi vai uzrunas", 9.panta pirmās daļas, 12.panta trešās daļas 1.punkta vārdu "kārtības uzturētājiem", 13.panta otrās daļas vārdu "un gājēju", 14.panta sestās daļas otrā teikuma, 15.panta ceturtais daļas vārdu "ne agrāk kā 10 dienas un", 16.panta un 18.panta ceturtais daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 103.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 11.pantam un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 21.pantam" // Latvijas Vēstnesis, 2006. 1.dec., Nr.192. Sk. arī grām.: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi. 2006. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 9.–57.lpp.

¹⁹ Satversmes tiesas 2007.gada 11.aprīļa spriedums lietā Nr.2006-28-01 "Par likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 22.panta ceturtais daļas otrā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam" // Latvijas Vēstnesis, 2007. 17.apr., Nr.62. Sk. arī grām.: Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedumi. 2006. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 238.–258.lpp.

²⁰ Turpat.